

ARXIU QUINTANA D'IGUALADA

Coberta del programa de la Festa Major de l'any 1942

LA RECUPERACIÓ DE FESTES A LA POSTGUERRA D' IGUALADA (1939-1945)

JOSEP TORELLÓ I JUNYENT

Un repàs a la premsa igualadina dels primers anys de postguerra permet a l'encuriosit lector fer-se una idea de les característiques i trets propis de la vida a la ciutat. La sensació d'aïllament i incomunicació soferta a principis de 1939 per una Igualada expectant i amb gana es trenca progressivament a partir de febrer d'aquest any amb la construcció de ponts provisionals, el restabliment del servei de correus, les línies de transport i comunicació de viatgers amb Barcelona i la nova arribada de diaris de la capital: *El Correo Catalán*, *Solidaridad Nacional* i *La Vanguardia Española*.

A nivell local, l'11 d'aquest mes de febrer es produeix la publicació del recuperat *Diario de Igualada*, ara més full informatiu oficial i propagandístic del nou règim franquista que pròpiament diari. Ja des dels primers dies es pot copsar la diferent visió de les noves autoritats locals i estatals sobre la celebració de les festes populars. En la primera ocasió i amb motiu del Carnaval es produeix un canvi absolut i paradoxalment oposat al seu caràcter festiu i profà, reconvertit ara en festa religiosa per una autoritat a qui òbviament convé de no trencar les oracions: "*Durante los tres días de Carnaval, el domingo, lunes y martes próximos habrá Exposición del Santísimo de 6 a 8 de la tarde, con rosario, trisagio cantado y sermón*".¹

Aquesta política d'exaltació religiosa i de preservació catòlica inclou a partir d'ara ostentoses

manifestacions de caire patriòtic en la majoria de celebracions: la secular processó del Sant Crist d'Igualada del dimarts de Pasqua de 1939, presidida per les noves autoritats locals, compta amb un piquet de la F.E.T. -Falange Española Tradicionalista-. D'altra banda, en els nombrosos aplecs primaverals de la comarca, o en el trasllat d'imatges amagades durant la guerra acostuma a passar el mateix. Els actes festius són organitzats pels nous consistoris municipals amb la col·laboració de les seccions locals de Falange. Així, després dels oficis religiosos acostumen a tenir lloc les desfilades de falangistes, organitzacions juvenils i, si escau, de les seccions femenines, amenitzades amb cants evocadors d'un passat imperial.

Tanmateix, en aquest primer any postbèl·lic, no es descuiden altres celebracions de caire popular, lligades al decurs de la guerra civil: la rendició de Madrid a principis d'abril, la "Fiesta de la Victoria" del 18 de maig amb un programa d'actes digne d'una gran festa, la "Fiesta de San Fernando", patró de les organitzacions juvenils, i més puntualment la festa del 29 d'octubre, quan Igualada rep les despulles dels combatents "nacionals" morts durant la guerra en un ambient farcit d'heroïcitat i d'admiració, davant els ulls esbalaïts de la ciutat. L'assistència a aquest tipus d'actes es pot considerar gairebé com a obligada per a molts igualadins i la premsa local subratlla sempre el seu caire calorós i multitudinari. En qualsevol cas, aquest tipus de festa es prodiga molt durant aquests anys, però progressivament les

1. *Diario de Igualada*, 16 de febrer de 1939.

Coberta del programa de la Festa Major d'Igualada de l'any 1939

autoritats locals li donen un caràcter més institucional i menys ampul·lós.

En un terreny més planer, es pot copsar com les activitats de lleure i esbarjo, en principi inexistent, van creixent a poc a poc: el cinema torna a les sales del "Mundial" i del "Moderno" i les funcions de teatre a l'anomenat "Centro Nacional" -és a dir, l'antic i actual "Ateneu"- amb "¿Quién soy yo?" de T. Luca de Tena, i sobretot al "Círculo Mercantil", on el refet "Esbart Dramàtic Igualadí" (en endavant E.D.I.) hi representa, entre d'altres, "El divino impaciente" de José Mª Pemán, tot recordant els cinc membres de l'antiga companyia morts durant la guerra.

Una sala i altra comparteixen el protagonisme festiu d'aquest any 1939: la primera revetlla popular de Sant Joan de la postguerra presenta un cartell i programa al "Mercantil" prou lluit i unitari amb l'espectacle "Galas de la Danza y de la Canción Españolas", on actua el cèlebre balla-

rí i coreògraf Joan Magriñà, del Gran Teatre del Liceu. Quant al "Centro Nacional", s'hi fa ball i durant les pauses el tenor Sr. Caballé cantarà fragments de sarsueles com "Los claveles", "La del manojo de rosas", "La Dolorosa", etc., acompanyat al piano pel mestre Just, mentre a nivell oficial es fa la "bendición de la bandera", missa, cursa ciclista i també concert. La nota negativa de la jornada és la darrera publicació de l'efímer *Diario de Igualada* després de quatre mesos i escaig de vida.

La gran festa de l'any per a Igualada torna a ser indubtablement la seva "Festa Major". Es tracta en aquest cas d'una celebració de tres dies, sempre sota la invocació de Sant Bartomeu, ara "*martirizado por los ascendientes de las actuales hordas sin Dios y Sin Patria*".² Les funcions litúrgiques comencen el mateix dia 23 amb cànctics de "Solemnes Completas" a la restaurada basílica de Santa Maria, i el "Pasacalle" amb la banda d'Igualada. Els dos dies restants té lloc la "Diana" a les 8, versió adaptada de la "matinal" i els corresponents "Oficios Divinos" diaris. A destacar, dintre dels actes oficials, el "*Castillo de fuegos artificiales*" i molt especialment l'elevació del nou globus montgolfier "España".

Pel que fa als centres recreatius ciutadans, els balls tornen a ser un element primordial en la programació del divertiment de cada local: el "Centro Nacional" fa un "*Baile ochocentista*", més sarsuela, sardanes i futbol, mentre el "Círculo" en diu "*bailes de sociedad*", també amb sarsuela i concerts en el "*nuevo Salón de Fiestas*" inaugurat aquests mateixos dies. Per si n'hi hagués poc, els dos cinemes alternen pel·lícules amb "*bailes en la pista*".

LES FESTES DELS ANYS 40

La recuperació de les nombroses festes tradicionals igualadines es du a terme durant els primers anys d'aquest decenni, sobretot en la ves-

2. Programa de Festa Major, 1939.

sant religiosa: la festa gremial dels adobers per Sant Antoni de Pàdua al juny, la revifada festa dels sabaters per Sant Crispí i dels teixidors per Sant Antoni Mª Claret a l'octubre, i del "sindicato de la confección" per Santa Llúcia al desembre. D'altra banda, els ciutadans reviuem novament la interrompuda Cavalcada dels Reis, la festa dels traginers per Sant Antoni Abat, amb "tres toms" inclosos i les processons de Corpus pels carrers més cèntrics, que es fan tant a Santa Maria com a la Soledat. Els actes recullen de mica en mica més participació col·lectiva, sobretot des de l'any 1941, amb concursos i premis de balcons guarnits i catifes de flors, concerts de la banda, banderes de gremis, estendards dels col·legis amb infants de Primera Comunió, cossos de vigilància i bombers, jerarquies..., tots ells precedits per la bandera de la ciutat i "*los típicos Gigantes y Cabezudos*".

Les festes d'estiu i, en definitiva, la festa gran de la ciutat no poden ser gaire diferents de les de l'any 1939, perquè el context en què es viu tampoc no ho és. Tanmateix, s'hi poden observar certs canvis i una progressiva evolució cap a unes festes més participatives: la festa major de 1940 té les mateixes característiques que l'anterior en l'àmbit religiós, aquesta vegada amb la veneració d'una relíquia de Sant Bartomeu. Quant a la festa popular, l'Ajuntament ofereix un ventall més ampli d'activitats organitzades amb la introducció de competicions esportives en natació i en ciclisme, a més d'un festival infantil. Per començar el divertiment, els "Gralls" fan "Gran Diana" amb "Gran Algarabía", seguida de les recuperades comparses, on destaquen els "xiquets del Vendrell", concerts, sardanes... i sobretot els sempre "lucidos bailes" al flamant envelat. El cronista local Antoni Carner escriu: "*El gran entoldado levantado en el Paseo Verdaguer es la nota popular por excelencia que contribuye a la animación de la fiesta*",³ culminada amb un "*Ramillete Aéreo de Fuegos Artificiales*".

3. *Efemérides igualadinas*, 23-27 d'agost de 1940. Programa de Festa Major de 1941.

S'eixampla també el llistat de locals organitzadors d'activitats amb el casino del Foment, el Bar Canaletes, especialment el centre d'Acció Catòlica i cinemes, a més dels ja coneguts "Centro Nacional" i "Círculo Mercantil", els quals, a part dels habituals balls, sardanes i sarsuela, el primer organitza una "*corrida de toros en una plaza habilitada*" i funció diària de teatre, mentre el segon inclou una "*traca luminosa*" i fa un "*Té danzante*".

La Festa Major pot ser també, d'altra banda, un moment oportú per inaugurar el que calgui, i si es fa amb convidats importants, encara millor: l'any 1941 assisteixen a l'inici de les festes el Governador Civil de la Província, Antonio de Correa Véglison i el pare abat de Montserrat, Dom Antoni Mª Marcet. L'activitat econòmica de la ciutat, i la tèxtil en particular, mostra signes de millora i la publicitat de bancs i fàbriques arriba als mateixos programes festius. Així, la iniciativa privada i les agrupacions locals igualadines són

Coberta del programa de la Festa Major al Círculo Mercantil de l'any 1939

Coberta del programa de la Festa Major de l'any 1941

cada vegada més nombroses a l'hora d'organitzar actes, mentre les celebracions religioses i les municipals es mantenen en la línia habitual. És sobretot a partir de l'any 1943 quan es produeix una variada programació a càrrec de centres de tota mena: des de l'oficial "Frente de Juventudes", al Cine Astoria, l'Agrupació fotogràfica d'Igualada o el "*suntuoso y elegante*" Salón Rosa, inaugurat el 30 de maig de 1942 i que vol celebrar amb tota esplendor el seu primer aniversari.

L'escena igualadina rep també durant aquests anys algunes figures de primera línia de l'espectacle, barceloní en especial: La "*célebre cancionista española*" Raquel Meller, aragonesa de naixement, i per sempre unida a la revista i a la història del Paral·lel, com també ho fa el gran Enric Borràs representant "El alcalde de Zalamea", tots dos al "Mercantil". L'insigne actor no té tampoc incon-

venient a participar en muntatges de la companyia local de l'E.D.I., com "El Cardenal" al setembre de 1943.

LES ALTRES FESTES

Aquesta progressiva recuperació econòmica i social dels primers anys de postguerra no pot amagar tanmateix el desencís d'un sector important de la ciutadania igualadina per l'esdevenir del mateix conflicte, sortosament acabat l'any 1939.

Al marge de conviccions polítiques més o menys radicals, nombrosos ciutadans manifesten rebuig i sentiment de vergonya envers l'enfrontament succeït. Els principis i la sensibilitat de molts d'ells van més enllà de les vistoses manifestacions públiques de tot tipus, tan apreciades pel nou règim polític: el seu marcat caràcter anticatalà, els seus principis absolutament antidemocràtics i el seu suport als vigents règims feixistes europeus enfangats en una guerra llarga, allunyen aquest grup més o menys heterogeni de la societat igualadina de la línia oficialment marcada i els fa derivar cap a labors i organitzacions paral·leles, no clandestines, però tampoc no integrades dintre les estructures que el règim ofereix.

En aquest context neix "Acción Católica de Igualada", amb vocació de fer participar el poble igualadí en actes i festes de caire religiós, benèfic, pedagògic i cultural, en un sempre difícil equilibri amb la superioritat. Així, amb una estructura que aparentment recorda les joves seccions del règim, i tal com es produeix en altres viles i pobles de Catalunya, el desembre de 1939 es crea la "Sección Masculina de Aspirantado de Acción Católica". Aquest fet facilita la trobada del seus membres i simpatitzants, i a principis de 1940 es fan les primeres celebracions importants: la "Jornada Gregoriana", les "Caramelles" i la participació en la festa del Sant Crist. La seva constitució oficial i definitiva es produeix el maig de 1940, i al mateix temps s'inaugura en un local del

carrer Nou el "Centro Interparroquial de Acció Catòlica Femenina".

En aquest centre és on es fan els actes organitzats de cara a la Festa Major del 40, amb un reduït programa de "*Danzas Folklòricas*", a més de "*Música selecta*", ping-pong, teatre i sardanes. L'èxit deu ser prou evident per engrescar-se a repetir l'experiència l'any següent amb un programa més ampli i curiós: la salutació escrita no fa lloances ni referències al moment polític. Els actes es reparteixen entre el dia de Sant Bartomeu, amb vermut i futbol i l'endemà hi ha "*Danzas Populares*" (els títols de les peces programades són en català), teatre i sardanes diàries amb actors, actrius i músics igualadins. Aquest esperit de manteniment de valors culturals propis i específicament catalans s'accentua tímidament en les festes següents, amb recitals de cant i vetllades literàries, sempre tenint en compte les limitacions òbvies que comporta la vida en una ciutat on, en principi, només es publica el *Boletín del Centro Nacional* durant l'any 41, substituït, des de principis de 1942, pel butlletí setmanal *Igualada*, editat per la "Delegación Local de Prensa y Propaganda de FET y las JONS".

Entre una festa gran i altra, l'Acció Catòlica tira endavant altres actes i projectes. Es fan conferències, concursos i s'aconsegueix de publicar el *Boletín Comarcal de Acció Catòlica*, malauradament no localitzat. En apropar-se Nadal, s'organitza la "Navidad del Pobre" i es reparteixen 150 "bons" entre persones necessitades; l'ocasió és també idònia perquè l'E.D.I. representi els tradicionals "Pastorcillos", amb música del mestre Just, adaptats per l'imprescindible cronista Antoni Carner i dirigits pel polifacètic escriptor i decorador Antoni Moncunill. D'altra banda, la humanitat i bons sentiments dels seus membres els porta a la celebració, per part de l'Acció Catòlica Femenina, d'una missa amb cançons nadalenques a la presó de la ciutat, seguida poc més tard d'una funció a l'hospital de "L'Estel de Nazareth", l'obra de més èxit de la companyia des de fa 25 anys.

L'esperit religiós és una constant en la labor del centre i es posa de manifest en els temes de nombroses conferències: la joventut, el matrimoni, la dona, la pau..., fetes molt sovint per capellans i a vegades incloses dintre de les festes de "Jesús Obrer", un homenatge social i religiós als treballadors igualadins, sovint mal vist per l'autoritat. D'altra banda, s'organitzen i s'assisteix a aplecs i festes, a prop com en el cas de Can Macià o Sentfores, o més lluny com Sant Magí; anar a trobades d'altres grups catòlics, però sobretot anar a Montserrat. Motius mai no n'hi falten: assistir a la benedicció del nou Abat-Coadjutor, Dom Aureli Mª Escarré, excursions, ofrenes a la Verge, etc.

Quant a la labor pedagògica, cal destacar la inauguració de l'"Escuela Nocturna para Obreras" en el local d'Acció Catòlica el febrer de 1941, la qual no solament es manté sinó que mostra un clar progrés en aquests anys, igual que l'oficial i privada "Academia Igualada". Tot fa pensar que el centre alterna l'activitat acadèmica amb variades conferències durant l'any i el gener de l'any següent se celebra la festa de final de curs, amb presència de l'alcalde Matosas i de la directora de l'escola, Carme Cendra. L'escola arriba a tenir la seva biblioteca, dóna premis, fa exposicions de treballs i organitza viatges "professionals" a Barcelona: "*Instructoras y alumnas de la Escuela Nocturna de A.C. para obreras visitan "La España Industrial" y la Feria de Muestras*".⁴

En l'àmbit cultural, l'escena igualadina retroba un gran dinamisme teatral durant la postguerra i l'any 1941 celebra "*con gran esplendor*" les noces d'argent de la seva institució teatral més fecunda i genuïna, l'Esbart Dramàtic Igualadí. Aquesta companyia fa arribar al públic local peces de tota mena, òbviament passades pel sedàs de la censura. Moltes d'elles són també representades, si més no en petit format, a l'escenari d'Acció

4. *Resumen historial*, 30 de juny de 1946. Programa de Festa Major de 1946.

Catòlica, i algunes són escrites per autors igualadins, com el mateix president del centre, Miquel A. Solà i Dalmau.

La sala petita també acull altres tipus d'espectacles. S'hi fan vetllades d'art religiós amb la representació d'escenes de la Passió, comentades i amenitzades per la Schola Cantorum local, concerts, festivals benèfics, homenatges a membres destacats d'A. C., festes per la patrona Santa Eulàlia i moltes funcions de "L'Estel de Nazaret", de llegendes, de comèdies, pels mateixos associats o per altres companyies similars. Des d'aquest escenari, per Nadal de 1942, el pare Ramon Castellort llegeix el seu "Poema de Navidad" en un dels recitals de poesia pròpia que fa en el centre i abans d'acabar l'any 1945 es gosa celebrar "*una Jornada de Homenaje al insigne poeta Verdaguer, organizada por A.C. con motivo del centenario de su natalicio*".⁵

En definitiva, molts ciutadans i ciutadanes troben a l'Acció Catòlica i en tota aquesta diversitat d'actes festius i solidaris el caliu i la germanor necessària per fer la vida quotidiana probablement menys feixuga i avorrida. Amb aquest esperit de concòrdia, però també de reivindicació de la cultura popular, neix a finals de 1945 *Vida... Revista de la familia igualadina*, ara que la guerra europea s'ha acabat i els nostres veïns occidentals prediquen democràcia i llibertat per a qui vulgui escoltar.

BIBLIOGRAFIA

Biblioteca Central d'Igualada

Boletín del Centro Nacional, novembre 1940-desembre 1941

Diario de Igualada, 11 febrer-23 juny 1939

Igualada, Boletín Semanal. 1942-1945

Programes de Festa Major 1939 i 1940

Programa de Festa Major 1941, amb *Efemérides Igualadinas* (gener 1939-juliol 1941)

Programes de Festa Major 1942, 1943, 1944, 1945 i 1946 amb *Resumen Historial* (agost 1941-juny 1946).

5. *Resumen historial*, 23 de desembre de 1945. Programa de Festa Major de 1946.

JOSEP TORELLÓ I JUNYENT (Igualada, 1951) és llicenciat en Filosofia i Lletres i professor de Llengües Estrangeres de l'Institut "Pere Vives Vich" d'Igualada. Actualment cursa el doctorat en Història Contemporània a la UAB.

Fiesta de San Cristobal (Legenda) 67/6

ARXIU QUINTANA D'IGUALADA

Grabado antiguo de la Colección Claramunt

FIESTA DE SAN CRISTOBAL
IGUALADA, 10 DE JULIO DE 1940

Saludo a Franco

¡Viva España!

¡Arriba España!